

mellékesen megfesti az ötvenes évek Magyarországnak nyomasztó képét. Azért csupán mellékesen – bár nyilvánvaló, hogy a történet gerincét alkotja mindez –, mert a komor képeket többnyire futó kalandok, lányok, asszonyok hívják elő Olivérben. A kor megjelenítése hátborzongatóan és nyomasztóan tökéletes: a szoba sarkában keresem az ideiglenesen beköltözött, jegyzetelő, állandóan szaglászó detektívet, magamon érzem a nehéz, sötét, lemoshatatlan vasgyári port.

Papp Tibor korábbi regényéhez (*Egy kisfiú háborús mozaikja*) hasonlóan a kulcs nem a történet szövésében rejlik, hanem az ábrázolásmódban. Erőteljesen lírizált próza az övé, mindent átszó a színesztézia, a monumentális metaforikus képsorok, a hangulatos leírások. Az olvasó mintha a prózai költőiség mély kútjába mártózna, melynek vize élvezettel húsít, felüdít, alatta azonban mélység tátong, amely időnként önkéntelenül lerántja a csodás költői gyümölcsökön merengőt. Egyszerűbben fogalmazva: a gyönyörű képsoroknak olykor oly nagy és fojtó az árja, hogy az olvasó pillanatokra nem kap levegőt, máskor viszont oly könnyed és természetes, mintha a langyos tavaszi szél csiklandozná nevetve az arcát. Máskor egy-egy közös motívum köti össze a kavargó emlékeket; ezek legszebbike a tetoválás, amely legalább négy kis anekdotát szül.

Olivérnek nincsenek kalandjai, neki élete van, semmis és sokatmondó egyszerre, mint mindannyiunknak. Nők jönnek-mennek életében, általában felületes nyomot hagyva maguk után... Talán túl sokan is vannak, nem emelkedik ki senki közülük, soha el nem mélyülő kapcsolatok ezek. Ezáltal a nők – ugyan változatos színekkel, ízekkel, illatokkal megidézve, rámába foglalva – egysíkúak, inkább a mennyiségük számít, mintsem jellemük. A szoknyák árnyékában azonban, mint bujkáló „mellékszöng”, ott leselkedik az ötvenes évek Magyarországnak leghitelesebb ábrázolása.

GÁSZ BOGLÁRKA

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2004,
190 oldal, 2200 Ft)

NÁDAS PÉTER:

Saját halál

„Valójában nem történt más, mint hogy a koszorúerek különböző ágaiban az elzáródások és az érgörcsök miatt akadozott a keringés.” Ha nem is mindennapos, de hazánk polgárainak egészségi állapotát tekintve nem túl meglepő vagy egyedi a fentebb idézett kóros fiziológiás folyamat. Hogy a könyv, amely ezen alapszik, nem a tudományos-népszerűsítő kiadványok sorát gyarapítja, hanem az

elmúlt év (egyik) legmagasabb színvonalú irodalmi alkotása, Nádas Péter írói nagyságát igazolja.

1993. április 28-án Nádas Pétert szívinfarkttal a budapesti Szt. János kórházba szállították, ahol újraélesztő beavatkozást hajtottak végre rajta. Ebből az élményből születik egy évtized múltán az a műfaji határokat átlépő műalkotás, amely lebilincseli az olvasót, és egyrészt lehetetlenné teszi a könyvet, másrészt annak újraolvasására késztet.

Az író egyik fő eszköze a *színjátékterek* egymásba csúsztatása: a regényt egy több szinten zajló előadás-ként is értelmezhetjük. Az életrajzi narrátor először is önmagát áltatva próbál úgy viselkedni, mintha a szívinfarktus az átlagember napi rutinjának szerves részét képezné. Az ebből fakadó önirónia sokszor mosolyt csal az olvasó arcára: „Na jó, mondtam magamban, mint aki véget vet egy átlátszó komédiának. Be kellett látnom, hogy a délutáni szundikálás az infarktuson nem segít.”

Másrészt mindezt igyekszik úgy *előadni*, hogy környezete semmit se érzékeljen abból, amit ő átél, hiszen „élete első tíz évében a szeretet megvonásával, a gondoskodás megtagadásával veszik rá az embert, hogy szervi életének szenzációival ne terheljen másokat”. Végezetül a legnagyobb szabású, legtökéletesebben kidolgozott előadás természetesen nekünk szól, akik a könyvet a kezünkbe vesszük.

A művészi hatás elérésének másik fő módja – ami többek között különlegessé teszi a könyvet – a tipográfiai megoldás: a széles margók közé illesztett szöveg. Ehhez járul még, hogy oldalanként változó számú sorok követik egymást; helyenként csupán egyetlen tómondat olvasható. Ez egyrészt lehetőséget ad a fontos szöveghelyeknek a megszokottnál sokkal erősebb hangsúlyozására, másrészt ezáltal válik a letisztult, nemesen egyszerűre csiszolt mondatok egymásutánja költészetté.

Szintén a megszokottól eltérő és az esztétikai hatást fokozó technika, hogy írott szöveg csak a páratlan oldalakon olvasható, míg a páros oldalakon a szerző által készített fotók láthatók. Ezáltal, túl a tördelésen, sajátos ritmust kap a próza, illetve a fejezetekre tagolás is a fényképek által történik. (Fejezethatáron az egymás mellé eső páros és páratlan oldalon is képpel találkozunk.) A százhatvan felvétel tárgya az esetek többségében ugyanaz a hatalmas, egészséges, dús lombú fa a napszakok és az évszakok váltakozásában bemutatva, szemléltetve az élet körforgását, amit Nádasnak is lehetősége volt megtapasztalni: halálában a saját születését – s nem csak reanimáció formájában. Itt ugyanis a klinikai halál állapotából visszahozottak alagút-élményének számomra eddig ismeretlen értelmezésével találkozunk: „Az anyám méhéből átbillentem a szülőcsatornába, s ezzel vége lett az ősal-

lapotnak, amelyhez a halál pillanatában visszatértem.”

T. OZORÁK ZSUZSANNA

(*Jelenkor Kiadó, Pécs, 2004, 287 oldal, 4200 Ft*)

MÁTYUS ALIZ:

Kígyószisz

Nem, a *Kígyószisz* nem füvészeti szakmunka; a jelképiül választott nővénynevű szépprózát takar. Amelyben a szerző csakugyan *szép* szóra veszi az irodalom nosztalgizáló hatalmát. Valamiféle nüansz-realizmus ez próza; vallomásosan számba vett életrajzi elemek, lelki folyamatok, természetességgel való küzdelem folytonos keresztződése.

A parlagokon, töltéseken, árokszéleken, homokpusztákon honos kígyószisz persze sokatmondó szimbólum. (Gyom, amely „mézel”, s ha jól használják, gyógyít.) Az író szándékához mérten talán beszédesebb is a kelleténél; merthogy a sértetlen természetesség mellett másféle képzeteket is felidéz. Aki látott már kígyósziszt, tudja, hogy kéklő (vagy vöröslő) virága sziszegő kígyófejre, az pedig, mivel tulajdonosa „ravaszabb vala minden mezei vadnál, melyet az Úr Isten teremtett vala”, az ősi megkísértésre emlékeztet. És a

Kígyószisz sorai valóban egyfajta esztétikai megkísértésről árulkodnak.

Mátyus Aliz igen gazdag epikai anyagot birtokol, de mintha óvakodna attól, hogy ebből tüntetően próza, csak próza legyen – mindegyre árnyalatokra visszhangzik, apró rezgésekre reagál, mindegyre artistikumba hull. Nélkülözhetetlen kicsinységek kísértik, csekélységek, melyek olykor talán életbevágóan fontosak, olykor viszont egész súlyuk hangulati ametria csupán. És íme a poétává válni vágyó prózaíró, amint egy stílustortúrán átküzdi magát: „Az bizonyos, hogy a helyzetben a konyhából és előszobából egyesített tér Grazban csináltatott örökség ebédlógarnitúrája, ami épp eléggé barokkos, csak tüzei. Különben nem jutna eszébe az a frappáns, válasznak szánt mondat, hogy hamu és gyémánt, ötvennégy éves vagyok. És nem jönne ki úgy belőle, erősen két részre tagolva, hogy előbb a hangjával megadóan szelíd, hamu és gyémánt, mert hát egy ilyen ötlet ki-nek ne lenne meglepetés, s ki ne lenne meghatódva tőle maga is, aztán pedig a vele járó mozdulat miatt a korbejelentés mégis hetyke, na, még talán kicsit fenyegető is, ötvennégy éves vagyok.”

A *Kígyószisz* azonban nemcsak a lélek szorongató tárgyainak túljajzólása, nemcsak a rousseau-i egyirányú utca a lélek és a külvilág közt – némely passzusában, ahová az élmény szabadon lehat és keresetlen monda-